

63. ALEGORIE PRAVDY OD MONOGRAMISTY ME

BRICKÍ Z LICSKA: *Regule, to jest Řeholy*, Praha, Bartoloměj Netolický z Netolic po 5. III. 1541 (*Knihopis* ČD 1349)

1.

Alegorie Pravdy a Nectností stojících v zástupu s letopočtem »1541«, malým erbem Brikcího z Licska a nápisovými páskami nad hlavami: »zprawa«, »zawidi ze«, »hlupý«, »domnie[n]i«, »zawist«, »hniew«, »nenawist«, »vtrhany«, »pyzani« [spr. przani?], »prawda«, »newiny«

(100 × 137 v rámečku)

A1a

Uvolněným řezáčským stylem monogramisty ME se vyznačuje též podlouhlá alegorie Pravdy a Nectností, kterou s příznačně severinsky vřezaným letopočtem 1541 otiskl Bartoloměj Netolický.²⁴² Znovu tak nacházíme práci Severinského ateliéru v cizí tiskárně. Spojnicí mezi Netolickým a ateliérem opětovně mohl být právník Brikcí z Licska, jehož texty oba Severinové předešle tiskli a do jehož *Regulí* tiskař Netolický obrazovou alegorii zařadil.²⁴³ Ostatně také monogramista EWA pro Brikcího *Práva městská*, vydaná Alexandrem Oujezdeckým v Litomyšli, vypracoval už roku 1536 nejméně dvě celostránkové figurální scény. Alegorický dřevorez *Regulí* však jejich úrovně nedosahuje. Abstraktní námět kresebné předlohy je nicméně vtipný a autorovu myšlenku, že bez dobré právní praxe nemůže existovat ani městská správa ani spravedlivý soud, podporuje dokonale. Snad se jako inspirátor projevil sám Brikcí, snad ohlasu došla i soudobá volná grafika. Přichází tu vhod v Čechách naprosto nevídaná parodie a satira, neboť Pravdu zastihujeme odsunutou až na konec průvodu a Nevinného jako malou postavu, již si nikdo nevšímá. Příjemným osvěžením je dokonce snaha po karikatuře Hlupáka a Závisti pomocí oslích uší. Písmářská kultura identifikačních nápisů na páskách je však minimální. Jak ukážeme níže, se stejnými problémy zápasil i třetí grafik Severinského ateliéru, Mistr široké šrafury. Jen o málo později alegorický dřevorez z *Regulí* provázal ještě nově tištěnou první složku druhého vydání Brikcího *Sentencií*.²⁴⁴ Nestalo se tak ovšem v tiskárně Jana Severina, který realizoval *editio princeps*²⁴⁵ a nyní byl vytížen přípravou Hájkovy *Kroniky*, nýbrž opět u Netolického. Změněná dedikace, kvůli níž se původní vydání obnovovalo, je sice datována 2. června 1541, avšak datum výroby posouváme až za listopad 1541, kdy přestal pracovat Pavel Severin, jehož říšský znak Netolický na fol. A1b rovněž použil.

Třetím protagonistou Severinského ateliéru byl grafik, kterého zde pojmenováváme Mistr široké šrafury.²⁴⁶ Jeho tvorbu jsme identifikovali během let 1525-1542. Započal dvěma bordurami hebrejského *Machzoru*²⁴⁷ a smysl pro narativně pojatý dekor prokázal ještě roku 1533

Mistr
široké šrafury

²⁴² BRICKÍ Z LICSKA: *Regule, to jest Řeholy*, Praha, Bartoloměj Netolický z Netolic po 5. III. 1541 (*Knihopis* ČD 1349), fol. A1a: Alegorie Pravdy a Nectností stojících v zástupu s letopočtem »1541«, malým erbem Brikcího z Licska a nápisovými páskami.

²⁴³ PSev tisk č. 32 a JSev tisk č. 8.

²⁴⁴ BRICKÍ Z LICSKA: *Sentencie philozophice*, Praha, Jan Severin mladší [a Bartoloměj Netolický z Netolic] po 2. VI. 1541 [spr. 1542?] (*Knihopis* ČD 1350a), fol. A1b, kde převzatý alegorický dřevorez doprovázejí po boku sázené latinské verše podle REUCHLIN, Johannes: *Scenica progymnasmata*, Leipzig, Valentin Schumann 1515, fol. B2a (VD16 R 1265).

²⁴⁵ JSev tisk č. 8.

²⁴⁶ **Mistru široké šrafury připisujeme tyto severinské dřevorezy:** • PSev tisk č. 17, ilustrace 1, 5, 18 • PSev tisk č. 30, ilustrace 1 • PSev tisk č. 35, ilustrace 1 • JSev tisk č. 4, ilustrace 1 • JSev tisk č. 6, bordura titulní • JSev tisk č. 7, ilustrace 7, 8, 11, 12, 14, 16, 17, 20, 23 • JSev tisk č. 9, ilustrace 3, 4, 12, 38, 41 • JSev tisk č. 12, ilustrace 1. O ilustrátorské tvorbě Mistra široké šrafury viz VOIT, Petr: *Výzdoba pražských hebrejských tisků*, s. 150-151.

²⁴⁷ *Machzor*, Praha, Geršom ben Šelomo Kohen 1525.

vyobrazením komety přidržované v oblacích dvěma putti.²⁴⁸ Později však zplaněl a bez významnějších uměleckých výbojů se dokázal projevit téměř ledabylou linií a velkými plochami stínovanými širokou rovnoběžnou šrafurou. Zdá se, že od roku 1537 přestal pracovat pro Pavla Severina a v kontaktu s ním byl pouze Jan Severin. Poslední práce je značena rokem 1542.

Mistr široké šrafury zachytil různá měšťanská domácí prostředí, například kuchyni, krám s kořením, rozmlouvající muže a ženy. Navázal tak na nedávné laicizační projevy Mistra Kohe-novy Hagady. Některé z těchto symptomatických ilustrací se ocitly na titulní straně. Zkoumat, do jaké míry podlely cizím předlohám, je zavádějící, neboť Mistr zobrazoval tytéž reálie jako kupříkladu Erhard Schön, jehož titulní dřevořez pro Gutknechtovu edici *Kuchenmaysterey* 1531 se v hlavních tématech (otevřené ohniště s hrncem, kuchařem a pomocníky) od severinského dřevořezu z roku 1535 neliší – stejně jako se Schönova verze příliš nevzdaluje augsburskému archetypu z roku 1507.²⁴⁹ Roku 1539 byl Mistr široké šrafury přizván ke spolupráci na ilustračním cyklu Tovačovského *Hádání*.²⁵⁰ Právě tady, vedle šťavnatějších kusů monogramisty EWA, vyniká jeho záliba v dekorativním šrafování, ubírající prostor náročnějším detailům. Zatímco pro *Hádání* pracoval 36 % ilustrací, pro Hájkovu *Kroniku* 1541 spadl na 7 %, a to jen v počátcích cyklu.²⁵¹ Vezmeme-li v úvahu stav soudobé české ilustrace a rezistentní postoje našich čtenářů, nemůžeme však ani naznačit, že toto upozadění způsobil umělecký nezdar.

64. RUKOPIS MISTRA ŠIROKÉ ŠRAFURY A MONOGRAMISTY EWA

JSev tisk č. 7 – TOVAČOVSKÝ Z CIMBURKA, Ctibor: *Hádání Pravdy a Lži*, Praha, Jan Severin ml. 11. XII. 1539, fol. 71b

Mistr široké šrafury: (17) Lakomství na voze taženém krokodýly, vzadu muž s praporcem (90 × 135 v rámečku)

Monogramista EWA: (18) Nenávist na voze taženém dvěma ježky, vzadu čtyři sestry, na plachtě »1539« (90 × 133 v rámečku)

JSev tisk č. 9 – HÁJEK Z LIBOČAN, Václav: *Kronika česká*, Praha, Jan Severin ml. – Ondřej Kubeš z Žípů 19. X. 1541, fol. 127b

Mistr široké šrafury: (38) Pohřební průvod s rakví na mářach, vpravo sedící postava u domu s věží (88 × 132 v rámečku)

Monogramista EWA: (42) Kníže (Vratislav II.) s žezlem pod baldachýnem, vpravo prosebník, uprostřed stojící muž s hůlkou a rukou na hrudi, vlevo dole »1540« (89 × 134 v rámečku)

²⁴⁸ PSev tisk č. 30, ilustrace 1.

²⁴⁹ PSev tisk č. 35, ilustrace 1; srov. VD16 K 2493 (Augsburg 1507), VD16 K 2503 (Nürnberg 1531) a k tomu TIB, 13 (*Commentary*), s. 171-172 (1301.060), a RÖTTINGER, Heinrich: *Erhard Schön und Niklas Stör*, s. 80, č. 60.

²⁵⁰ JSev tisk č. 7, ilustrace 7, 8, 11, 12, 14, 16, 17, 20, 23.

²⁵¹ JSev tisk č. 9, ilustrace 3, 4, 12, 38, 41.